

B. S. Nikiforov, Latinskaja juridičeskaja frazeologija, Moskva 1979, 264 s.

Právnická frazeológia je, ak tak možno povedať, odbornou terminológiou s u i g e n e r i s . Ako každá iná odborná terminológia, predstavuje aj ona svojrázny, osobitý jazykový štýl a jemu vlastné výrazové prostriedky. Je známe, že pre právnickú terminológiu je okrem iného typické, že bola po celé stáročia vytváraná na základe latinského jazyka, čo je v prvom rade odovodené historickou existenciou rímskeho práva a jeho inštitútov. Keď začali potom v stredoveku vznikať v Európe prvé univerzity, nadviazalo sa na rímskoprávne dedičstvo, ktoré učení právnici ďalej rozvíjali vo svojich prednáškach a spisoch. Ani novoveká právoveda sa neobrátila k rímskoprávnym pojmom chrbtom, ale v širokej miere ich používa v právnej teórii i praxi.

Aký veľký význam sa rímskemu právu a jeho definíciám pripisuje aj za socializmu, toho dokladom je recenzovaná kniha sovietskeho autora. Profesor N i k i f o r o v zozbieral a preložil viac než 5 000 latinských právnických výrazov, pravidiel a sentencií. Svoju knihu určil právnikom, historikom a pracovníkom v ideologickej a kultúrnej oblasti. Rovnako však dobre môže poslúžiť poslucháčom právnických fakúlt, lebo obsahuje základné inštitúty z viacerých oblastí rímskeho a stredovekého práva (občianske právo, trestné právo, procesné právo, všeobecná teória štátu a práva, medzinárodné právo súkromné, kanonické právo). Pritom sa autor zameriaval aj na výrazy, ktoré nepochádzajú priamo z právnických prameňov, ale predsa s právom úzko súvisia. Kniha je preto účelnou doplnujúcou študijnou i praktickou pomôckou k socialistickým učebniciam rímskeho práva. Svojím zameraním a využitím sa približuje k podobnému kvalitnému dielu juhoslovanských romanistov¹⁾ a použitím poľskej publikácie o latinskej gramatike pre právnikov²⁾ tvorila tieto tri práce pevný podklad pre prvú orientáciu v rímskoprávnej latinskej pojmológii.

Autor sa snažil, aby zozbieraný frazeologický materiál bol prístupný aj pre takého čitateľa, ktorý ani pasívne neovláda latinský jazyk. Z toho dôvodu píše niektoré slová foneticky, ako napríklad j u s , i n j u r i a a pod. Používanie knihy je ďalej uľahčené tým, že prízvuk na prízvučných slabikách je všade označený šikmou čiarkou nad samohláskou. Keďže heslá sú usporiadané alfabeticke, nájde

1) Porov. D. S t o j č e v i ć - A. R o m a c , Dicta et regulae iuris. Latinska pravna pravila, izreke i definicije sa prevodom na srpskohrvatski jezik i objašnjenjima, Beograd 1969, 539 s. O socialistických učebniciach rímskeho práva pozri bližšie K. R e b r o , Socialistická spoločnosť a rímskoprávna kultúra, Bratislava 1979, s. 34-43.

2) J. R e z l e r , Język łacinski dla prawników, wyd. 3., Warszawa 1974, 284 s.

čitateľ niektoré výrazy viackrát. Napríklad pod písmenom C: c o n - s e n t i r e v i d e t u r q u i t a c e t" (s. 41) a pod písmenom Q zasa: "q u i t a c e t c o n s e n t i r e v i - d e t u r" (s. 218), alebo "b o n o r u m p o s s e s s i o" (s. 28) a "p o s s e s s i o b o n o r u m" (s. 198), atď., čím sa má umožniť efektívnejšie využitie tejto príručky.

Pravda, hoci kniha je nesporným prínosom, je cítiť, že N i k i - f o r o v nie je právnikom, ani právnym historikom; miestami sa dopúšťa istých nepresností. Často napríklad používa pleonastický výraz "juristické právo" (ss. 5, 6, 11, 51, 119, 120, 139), ktorý je v právnej vede neznámym pojmom. Slovný obrat "q u i t a c e t c o n - s e n t i r e v i d e t u r" autor síce správne preložil (doslovne: ten, kto mlčí, považuje sa za toho, ktorý súhlasí), avšak z hľadiska práva usudzuje sa z mlčania na súhlasný prejav vôle len vtedy, ak to okolnosti daného prípadu dovoľujú. Rímski právnici považovali mlčanie za súhlas, ak sa vzhľadom na pomery dalo buď logicky alebo na základe empirie usúdiť na prejav vôle.³⁾

V hesle "p o s s e s s i o c i v i l i s" (s. 199) chápe civilnú držbu ako držbu právne chránenú na rozdiel od "p o s s e - s s i o n a t u r a l i s", ktorú považuje za držbu fyzickú. Z toho by vyplývalo, že civilná držba nie je držbou fyzickou, hoci v právnej náuke sa práve f y z i č n o s ť chápe ako imanentný znak k a ž - d e j držby. Bez fyzickej moci totiž niet ani držby, to je jediný nesporný bod teórie o držbe.⁴⁾

Na niektorých miestach nie je preklad príliehavý a preto vedie k nesprávnym konkúziám. Tak napríklad výraz "d o m i n i u m" znamená vlastníctvo a nie držbu, takže heslo "c u j u s e s t d o - m i n i u m e j u s e s t p e r i c u l u m" (s. 48) má v preklade správne zniet: "kto je v l a s t n í k o m znáša nebezpečenstvo". Pod výrazom "t e s t a m e n t u m i n o f f i c i o s u m" (s. 250) nerozumieme neoficiálny testament ale povinnosť nedbajúci testament, čiže nespravodlivý testament. Podobne výraz "l e g a - t u m" (s. 143) neznačí ani dedičstvo ani posmrtný dar. L e g a - t u m je podľa rímskeho práva odkaz učinенý zostaviteľom testamentu a spočíva v poskytnutí jednej či viacerých materiálnych výhod odkazovníkovi na ťarchu dedičstva. Rovnako nemožno legát stotožniť s posmrtným darom (m o r t i s c a u s a d o n a t i o). Legát je právnym úkonom jednostranným, posmrtný dar právnym úkonom dvojstran-

3) Pozri Flor.D.2,14,57 pr.; Ulp.D.44,4,2,6; Paul.D.2,14,2,1; Ulp.-Iul.D.34,3,3,2.

4) V sovietskej literatúre sa možno stretnúť s podobným delením držby na právnu a fyzickú aj u iných autorov.

ným pre účinnosť ktorého sa v klasickom práve vyžadovalo, aby obdarený neprežil darcu,⁵⁾ pri legáte opačne, odkazovník musel prežiť odkázateľa. Až v justiniánskom práve dochádza k pojmovému zblíženiu legátu s darovaním pre prípad smrti.

Aj v iných prípadoch sa vyskytuje v knihe nesprávny preklad. Slovo "l e x" (s. 147 a inde) prekladá autor raz zvratom "zákon", inokedy ako "právo"; pod výrazom "i u s c i v i l e" (s. 137) rozumie vnútroštátne právo; pojem "j u r e g e n t i u m", "j u r i s g e n t i u m" (s. 136) prekladá ako medzinárodné právo, ale v ďalšom texte (s. 147) pod ním správne rozumie právo národov; "e d i c t u m p e r p e t u u m" (s. 69) je podľa neho neustále platný zákon (postojanno dejstvujuščij zakon). V neprávnických heslách za povšimnutie stojí napríklad slogan "i n c i d i t i n S c y l l a m e v i t a r e C h a r y b d i n" (s. 112) namiesto správnejšieho "i n c i d i t i n S c y l l a m , q u i v u l t v i t a r e C h a r y b d i m". V tejto spojitosti treba uviesť, že kniha sa žiaľ hemží mnohými chybami, nie všetky idú na vrub autora. Takými sú daťme tomu actio negatoria (s. 10), bona waviata (s. 28), quo warranto (s. 224), pater est quem nupitae ... (s. 191), res accessoria non ducit, seq ... (s. 228), lex Falcidia je zákon z r. 714 n. l. a pod.

K závažnejším nedostatkom možno však rátať tie, ktoré skresľujú právne inštitúty ako také. Tak sa stalo, že autor kontrárnu aj direktnú žalobu z vypožičania priznal len komodatárovi a to tak, že a c t i o c o m m o d a t i c o n t r a r i a smeruje na splnenie zmluvy, a c t i o c o m m o d a t i d i r e c t a na vrátenie vecí (s. 8) čo je z hola nemožné a nekryje sa vobec s účelom vypožičania. Tak isto zase pri hesle "m a n d a t u m" (s. 157) dospel autor k názoru, že m a n d a t u m je záloh (!) majetku bez náhrady, pri ktorom príjemca zálohu prijíma na seba záväzok vyplniť vo vzťahu k majetku akúkoľvek činnosť. Myslím si, že k tomu nie je potrebný žiaden komentár.

Napriek týmto mojim výhradám, ktoré sú ostatne len okrajovej povahy, je uvedená práca veľmi cenná. Znamená vyplnenie medzery v sovietskej právnickej literatúre, v ktorej doposiaľ kniha takéhoto druhu chýbala. Jej vydanie je jasným dôkazom snahy po rozšírení znalostí latinskej právnickej terminológie a teda aj niektorých inštitútov rímskeho práva u sovietskych právnikov. To mal na mysli aj N i k i f o r o v , keď prišiel k práci na tejto zbierke. V úvode ku svojej knihe jednoducho napísal: "Jasnosť a prostota latinskej právnickej frazeológie v jej prvotnom a tiež "recipovanom" objeme predurčili jej

5) Inst. 2,7,1 in fine.

významné miesto v dejinách nielen práva, ale aj kultúry ľudskej spoločnosti. Mnohé formuly rímskeho práva aj dnes sú praktickou súčasťou kultúrneho obratu a široko sa používajú v právnickej a všeobecnej literatúre".

Peter Blaho